

Bilim ve Kültür İnsanı Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer'in Meslek Yaşamı ve Türkiye Coğrafyasına Katkıları

Asaf KOÇMAN*

Ahmet Necdet Sözer 1933 yılında Bursa'ya bağlı İnegöl'de doğdu. Babası Özel İdare Memuru Abdürrahman Bey'dir. Çocukluk yıllarını İnegöl'de geçirdi. İlkokulun ilk üç yılını İshakpaşa İlkokulu'nda, son iki yılını Merkez İlkokulu'nda okudu ve 1944 yılında mezun oldu. Ortaokulu yine İnegöl'de okuyan Ahmet Necdet, liseye Bursa'da Bursa Lisesi'nde başladı. Burada ikinci sınıfa kadar okuduktan sonra, önce İstanbul Kabataş Lisesi'ne kaydoldu ve daha sonra Çapa Erkek Lisesi'ne geçerek oradan mezun oldu. 1950 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde yüksek öğrenimine başlayan Ahmet Necdet Sözer, bu fakülteyi Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak okudu ve 1954 yılında mezun oldu.

Yüksek Öğretmen Okulları, Darülmuallemîn-i Aliyye adıyla ilk olarak 1891 yılında faaliyete başlamış ve 1972 yılına kadar ülkemizin lise öğretmenlerini Fen ve Edebiyat Fakülteleri ile ortak faaliyet yaparak yetiştiren, bu fakültelerin çalışkan öğrencilerini yatılı parasız kabul eden okullar olmuştur. Türkiye'de önceleri İstanbul'da ve daha sonraları Ankara ve İzmir'de öğretim yapan bu okullar ülkemizin eğitim ve bilim hayatına çok değerli elemanlar kazandırmışlardır. Anlamsız bazı gerekçelerle faaliyetleri sona erdirilen bu güzide okulların mezunları, bugün emekli olmuş veya ebediyete intikal etmişlerdir. Yüksek Öğretmen Okullarından mezun çok sayıda bilim insanı Edebiyat, Fen ve Mühendislik fakültelerinin matematik, fizik, kimya, tarih, edebiyat, coğrafya, sosyoloji, felsefe vb. bölümlerinde öğretim

---

* Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, asaf.kocman@gmail.com, Orcid: 0000-0002-4015-9580

üyeleri olarak görev yapmışlardır.¹ Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nun Coğrafya Bölümü'nde öğrenci olmaktan her zaman onur duymuş ve çok sevdiği, ilgi duyduğu öğretmenlik mesleğini ve öğretim üyeliğini seçmiştir. Meslek yaşamının kısa bir bölümünü ortaöğretimde, çoğunu üniversite çatısı altında geçirmiş ve 42 yıl aktif olarak bu mesleğin içinde kalmıştır.

Ahmet Necdet Sözer, yüksek öğrenimi sırasında Coğrafya Bölümü'nün "Umumi Coğrafya, Fiziki Coğrafya, Türkiye ve Ülkeler Coğrafyası, Beşeri ve İktisadi Coğrafya" sertifikalarından başka Tarih Bölümü'nün "Umumi Tarih, Yeni ve Yakın Çağlar Tarihi" gibi sertifikalarına da devam etmiştir. Son sınıfta "İznik Gölü'nün Monografik Etüdü" konulu lisans tezini hazırlayarak yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Çok başarılı bulunan lisans tezinin geniş bir özeti, daha sonra *Review of the Geographical Institute of the University of Istanbul* dergisinde makale şeklinde yayımlandı.² Bu makalede İznik Gölü'nün oluşumu anlatılmış ve taban derinliğine ilişkin derinlik haritası verilmiştir.

1 Aralık 1954 tarihinde ilk görev yeri olan Van Lisesi'nde coğrafya öğretmenliğine başlayan Ahmet Necdet Sözer, askerlik görevini yapmak üzere 1955 yılında Uçaksavar Topçu Okulu'na gitmiş ve bu okulu birincilikle bitirdikten sonra on sekiz ay Konya Astsubay Hazırlama Ortaokulu'nda yedek subay olarak coğrafya öğretmenliği yapmıştır. Terhis olmasının ardından Konya İvriz İlköğretmen Okulu'nda öğretmen olarak yeniden göreve başlamıştır. Çeşitli Anadolu kentlerinde bir süre daha ortaöğretim okullarında çalıştıktan sonra 1960 yılında Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi'ne asistan olarak atanmıştır. Buradaki görevini yürütürken İstanbul Üniversitesi'nde Türkiye Coğrafyası öğretim üyesi Ord. Prof. Dr. Besim Darkot'un danışmanlığında doktora çalışmalarına başlamıştır. "Erzurum Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası" konulu tezini 1963'te tamamlayıp "Coğrafya Doktoru" ünvanını kazanmıştır. Ahmet Necdet Sözer'in doktora tezinde Erzurum Ovası'nda doğal şartların etkisi altında nüfusun gelişmesi ve dağılışı ile ekonomik hayatın nasıl şekillendiği araştırılmış, Erzurum'un şehirleşme süreci ve kültürel gelişimi incelenmiştir. İzleyen yıllar içinde "Diyarbakır Havzası" konulu bir tez hazırlayan Ahmet Necdet Sözer, doçentlik sınavlarının tüm aşamalarını başarı ile vererek 1968 yılında "Üniversite Doçenti" ünvanını kazanmıştır. Doçentlik tezi olarak hazırlanan çalışmada Diyarbakır Havzası'nın beşeri ve iktisadi hayatının gelişimi coğrafi çevre imkanları ile ilişkilendirilerek araştırılmıştır. Ahmet Necdet Sözer, bu arada, akademik faaliyetlerini sürdürürken Atatürk Üniversitesi adına yabancı dilini ve bilimsel formasyonunu geliştirmek amacıyla 1963-1965 yıllarında görevlendirilmiş olduğu Almanya'da iki yıl çalışmalarını sürdürmüştür. Münih Üniversitesi'nden yabancı dil yeterlilik sınavını kazanmış olarak yurda

1 Eşme İsa, *Yüksek Öğretmen Okulları*, İstanbul: Bilgi Başarı Yayın Evi, 2001, 460 s.

2 Ahmet Necdet Sözer, "Notice sur la profondeur du lac d'İznik", *Review of the Geographical Institute of the University of Istanbul*, sy. 8, 1962, s. 144-146.

dönmiştir. Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde ve Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde "Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Hammadde ve Enerji Kaynakları, Sanayi Coğrafyası, Bölgesel Türkiye Coğrafyası" gibi dersler okutmuştur. Ahmet Necdet Sözer, bilimsel çalışmalarını sürdürerek "Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık" konusunda hazırladığı çalışma ile 25 Mart 1974 tarihinde profesörlüğe yükseltilmiştir. Sözer, profesörlük takdim tezi olarak sunduğu bu çalışmasında Kuzeydoğu Anadolu'da yaylacılık faaliyetlerini yerleşim ve doğal çevre şartları ile ilişkilendirerek incelemiş ve yaylacılığın bölgenin ekonomik yaşamındaki yeri ve önemi üzerinde durmuştur.

Atatürk Üniversitesi'nden 1978 yılında kendi isteği ile Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu'na geçen Ahmet Necdet Sözer, burada kısa bir süre çalıştıktan sonra Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nin öğretim kadrosuna katılmıştır. Daha sonra YÖK yasasıyla adı Edebiyat Fakültesi olarak değiştirilen bu fakültede dekan olarak görev yapmış (05.03.1979- 08.02.1980) ve bu görevi sırasında Coğrafya Bölümü'nü kurarak bu bölümün başkanı olmuştur.³ 1982'de yayın hayatına başlayan *Ege Coğrafya Dergisi*'nin kurucusu ve yazı kurulu başkanı olarak derginin gelişimini sağlamıştır. Coğrafya Bölümü'nde Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı'nı yıllarca yöneten Ahmet Necdet Sözer, yine kendi arzusu ile 1994 yılı güzünde Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne naklen atanmıştır. Bu fakültede dört yıl görev yaptıktan sonra kendi isteği ile 15 Ocak 1998 tarihinde emekli olmuştur.

Ahmet Necdet Sözer, meslek kurumlarından Türk Coğrafya Kurumu, şair ve yazar kişiliği nedeniyle Türkiye Yazarlar Sendikası ve PEN Yazarlar Derneği (Turkish PEN) üyesi olmuştur. Türk Coğrafya Kurumu üyesi olarak kurumun düzenlediği bilimsel kongre, toplantı ve seminerlere katılarak bildiriler sunmuştur. Yakın çevre etütleri, şehirleşme ve yerleşim coğrafyasına olan özel ilgisi nedeniyle bu konularda çok sayıda araştırma yapmış, öğrencilerine lisans, yüksek lisans ve doktora tezleri yaptırmıştır. Hemen her Türk coğrafyacısının olduğu gibi, Ahmet Necdet Sözer'in yaptığı araştırma ve yayınlarda Türkiye Coğrafyası'na katkısı olmuştur. Eğitim-öğretim faaliyetleri arasında emek verdiği binleri aşan lisans, çok sayıda yüksek lisans ve üç doktora öğrencisi bulunmaktadır. Yetiştirdiği doktora ve yüksek lisans öğrencileri halen birçok üniversitenin coğrafya bölümlerinde profesör, doçent veya öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadırlar. Özetle diyebiliriz ki Ahmet Necdet Sözer, üniversitelerde hizmet yaptığı yıllarda öğretim üyeliği yanında bölüm başkanlığı, beşeri ve iktisadi coğrafya anabilim dalı başkanlığı, dekanlık gibi idari görevler yapmış ve en önemlisi öğrencilerinin akademik çalışmalarında yol gösterici olmuştur. Kendisi bilim, kültür ve edebiyat sevgisiyle dolu, sürekli araştıran, inceleyen, eleştiren ve yeniliklere açık bir kişiliğe sahipti. Türkçeyi güzel konuşur ve hatasız yazardı. Edebiyata, özellikle şiire tutkundu. Okul yıllarından

3 Mehmet Ali Kaya, *Edebiyat Fakültesi Tarihi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2000, sy. 102.

beri yazdığı şiirler, yaptığı çeviriler çeşitli dergilerde yayınlanmış veya kitaplarda toplanmıştır. Tüm yaşamını bilim, kültür ve sanata adayan Ahmet Necdet Sözer 4 Mayıs 2010 tarihinde vefat etmiştir. Bilim, kültür ve sanat için bir ömür harcamış, çok çalışmış, sürekli okumuş, sürekli düşünmüş ve en önemlisi yazmıştır. Söylediklerinin, yazdıklarının bilimsel içeriği zengin ve etkili niteliktedir. Karanlığa karşı aydınlığa giden yolun bilim ve kültürden geçtiğine, insan olma erdemini sanatın aydınlattığına derin bir inancı vardı. Yaşamında coğrafyacı bir akademisyen olarak tanındığı kadar, kültür insanı, şair ve çevirmen olarak da tanınmıştır. Bilimsel ve akademik kişiliğinin, onun edebiyatçı/şair kimliğine olumlu etkileri olmuştur. Üniversite öğretim üyeliğinden kaynaklanan araştırmacı-gözlemci yanı şiirlerine ve edebi yazılarına yansımıştır.⁴

Bilim ve kültür insanı olarak Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer'in pek çok kitap, makale ve derlemeleri bulunmaktadır. Coğrafya bilim alanında bunlardan bazıları kronolojik olarak; Erzurum Ovası'nda Tarih Öncesi Kır Yerleşmeleri (Kitap), Erzurum'da şehirleşme hareketleri ve gecekondu problemi, Şih köyünün (Erzurum) mesken tipleri, Erzurum şehri ve kültürel gelişmesi üzerine bir inceleme, Muğla Karabağlar yaylası, Türkiye'nin kırsal yerleşim coğrafyasına ilişkin terminolojik sorunlar ve tipolojik yaklaşımlar, İzmir: Ege'nin metropolü (Türkçe ve Fransızca), Kozak yaylacılığı üzerine bazı gözlemler ve notlar, Herbert Louis'nin *Landeskunde der Türkei* adlı yapıtı üzerine bazı düşünceler ve notlar Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer'in coğrafya alanında tespit edebildiğimiz bilimsel yayınları bu yazının sonunda liste halinde verilmiştir.

Başka bir cepheden Ahmet Necdet Sözer, sözcüğün gerçek anlamıyla bir dil ve edebiyat (şiir) sevdalısıydı ve Türkçe'ye meftundu. Sözcükler, anlam ve ses yansımaları ile dizelerinde nehir olur akar, "baki olan bu kubbede hoş bir seda" bırakırdı. Nitekim, bir kültür insanı olan Talat Sait Halman New York'tan Ahmet Necdet Sözer'e yazdığı mektupta, "Gelenekle yeniliği sizin kadar ustalıklarla birleştiren pek az şair var. İmge, düşünce ve ses zenginliğiniz çoğu zaman büyüleyici." ifadesine yer vermiştir. Ahmet Necdet Sözer bilimsel araştırmalarında, yazılarında ve özellikle şiirlerinde kültürü oluşturan unsurları, sembelleri kullanmış ve bu bağlamda çağdaş düşüncenin eski ve yeni kültür birikimleri üzerinde kurulduğuna işaret etmiştir. Kültür, yaşama tutulan bir ayna gibi eserlerinde yansıtılmıştır. Yaşamı boyunca şiire incelemeci bir tavırla yaklaşan şair Ahmet Necdet (ki kendisi şiirlerinde bu mahlası kullanırdı) bu tavrını gerek divan, gerek tekke ve gerekse aşk şiirinde göstermiştir. Uzun ve köklü bir şiir geçmişimiz olduğunu ve bunun kendisinde bir coşku yarattığını hep ifade etmiştir. Divan şiirinden Japon Hayku şiirine kadar farklı biçim ve içerikteki şiirleri denemiş; fakat daima

4 Asaf Koçman, "Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer'in Meslek Yaşamı ve Türkiye Coğrafyasına katkıları", *Ege Coğrafya Dergisi*, 2000, sy.11, s.1-6.

kendi kültürümüzü oluşturan şiire, divan şiirine, tekke şiirine ya da halk şiirine uzak kalmamıştır.⁵

4 Mayıs 2010 tarihinde yitirdiğimiz Ahmet Necdet Sözer, bilim insanı olarak eserleriyle ve edebiyat insanı kişiliği ile hep hatırlanacaktır. Son söz olarak yine O'nun dizeleriyle;

“Hüzne kapı açsa da dostluklar birer birer
Pusudaki her kurşun bir konfetiye döner

Tenha bir bahçedesin ki orada Ahmet Necdet
Gökten şiir dökülür, söz düşünceye döner”.

Prof. Dr Ahmet Necdet SÖZER'in Bazı Bilimsel Araştırma ve Yayınları

Kitaplar

Ahmet Necdet Sözer, *Diyarbakır Havzası*, Ankara: Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği yayınları, 1969.

Ahmet Necdet Sözer, *Erzurum Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, 1970.

Ahmet Necdet Sözer, *Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık*, 1972.

Ahmet Necdet Sözer, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Coğrafyası Bibliyografyası*, Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, 1974.

Haritalar

Ahmet Necdet Sözer, “Şih Köyü (Erzurum)'nün Mesken Tipleri Haritası”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 1972, sy. 3, s. 121-124.

Ahmet Necdet Sözer, *Türkiye Sanayi Haritası* (Ölçek: 1/1 000 000), 1975.

Ahmet Necdet Sözer, *Ege Turizm Atlası*, (Tourism Atlas of Aegean Turkey, Ölçek: 1/250000), 1984.

Makaleler

Ahmet Necdet Sözer, “Notice sur la Profondeur du Lac d'Iznik”, 1962, sy. 8, s. 144-146.

Ahmet Necdet Sözer, “Erzurum Ovası'nda Tarih Öncesi Kır Yerleşmesi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 1964, sy. 22-23, s. 205-215.

Ahmet Necdet Sözer, “Erzurum'da Şehirleşme Hareketleri ve Gecekondu Problemi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, sy. 19, s. 194-212.

Ahmet Necdet Sözer, “Typs d'Habitat et repartition géographique des Villages dans la Plaine d'Erzurum”, *Review of the Geographical Institute of the University of Istanbul*, 1971, sy. 13, s. 13-118.

5 Asaf Koçman, “Bilim, Kültür ve Aşk İnsanı Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer”, *Ege Üniversitesi Rektörlüğü Egeden Dergisi*, 2011, sy. 10, s. 4-6.

- Ahmet Necdet Sözer, “Erzurum Şehri ve Kültürel Gelişmesi Üzerine Bir İnceleme”, 1972, sy. 1, s. 239-256.
- Ahmet Necdet Sözer, “Doğu Anadolu’nun Jeolojisi ve Jeomorfolojisi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Bibliyografya Dergisi*, 1972, sy. 1, s. 2, s.102-105 ve sy. 3, s. 148-153.
- Ahmet Necdet Sözer, “Erzurum Coğrafyası: Tabii ve Beşeri Özellikler”, *Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağanı-I*, 1974, s. 27-34.
- Ahmet Necdet Sözer, “Güneydoğu Anadolu’nun Nüfus ve Kırsal Yerleşme Sorunlarına Coğrafi Bir Bakış”, *Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Sorunları Semineri*, 1974, s. 171-207.
- Ahmet Necdet Sözer, “Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Ekonomik Coğrafyasına Toplu Bir Bakış”, *Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 1975, sy. 4, s. 155-168.
- Ahmet Necdet Sözer, “Muğla-Karabağlar Yaylası”, *Bilim Birlik Başarı Dergisi*, 1982, sy. 33, s. 21-24.
- Ahmet Necdet Sözer, “Türkiye’nin Kırsal Yerleşim Coğrafyasına İlişkin Terminolojik Sorunlar ve Tipolojik Yaklaşımlar”, 1983, sy. 1, s. 1-13.
- Ahmet Necdet Sözer, “Güneydoğu Anadolu’nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış”, 1984, sy. 2, s. 8-30.
- Ahmet Necdet Sözer, “Prof. Dr. İsmail Yalçınlar’ın Meslek Yaşamı ve Türkiye Jeolojisi İle Jeomorfolojisine Katkıları”, 1985, sy. 3, s. 1-5.
- Ahmet Necdet Sözer, “İzmir: Metropole de l’Egee”, *Travaux de l’Institut de Geographie de Reims*, 1987, sy. 65-66, s. 115-131.
- Ahmet Necdet Sözer, “İzmir: Ege’nin Metropolü”, 1988, sy. 4, s. 1-18.
- Ahmet Necdet Sözer, “Kozak yaylacılığı Üzerine bazı Gözlemler ve Notlar (Batı Anadolu)”, 1990, s. 5, s. 1-9.
- Ahmet Necdet Sözer, “Herbert Louis’nin ‘Landeskunde der Türkei’ Adlı Yapıtı Üzerine Bazı Düşünceler ve Notlar”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 1993, sy. 7, s. 1-12.

Bilim ve Kültür İnsanı Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer'in Meslek Yaşamı ve Türkiye Coğrafyasına Katkıları

Asaf KOÇMAN

Özet

Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya bölümünden 1954 yılında mezun oldu. Türkiye'nin birçok kentinde bir süre coğrafya öğretmeni olarak çalıştı. 1960 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde asistan olarak akademik yaşamına başladı. Doktora çalışmalarını İstanbul Üniversitesi'nde 1963'te tamamladı. Yabancı dil (Almanca) ve akademik formasyonunu geliştirmek amacıyla 1963-1965 yıllarında Almanya'da bulundu. "Diyarbakır havzası" konulu teziyle 1968'de doçent, "Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık" konusunda hazırladığı çalışma ile 1974 yılında profesör oldu. Beşeri ve İktisadi Coğrafya alanında bilimsel araştırmalar yapan Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer, çalışmalarında çoğunlukla beşeri faaliyetlerle doğal çevre şartlarını ilişkilendirerek diğer meslektaşlarından farklı bir yöntem izlemiştir. O, bilim, kültür ve sanat (özellikle şiir) için bir ömür harcamış, coğrafya alanındaki araştırmalarında ve edebi yazılarında kültürü oluşturan unsuları, sembelleri kullanmıştır. 4 Mayıs 2010 tarihinde vefat eden Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer bilim insanı olarak eserleriyle ve edebiyat insanı kişiliğiyle hep anılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Doğal Çevre, Kültür, Yaylacılık, Ahmet Necdet Sözer.

Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer: His Professional Life and Contribution to the Geography of Turkey

Asaf KOÇMAN

Abstract

Prof. Dr. Ahmet Necdet Sözer graduated from the Department of Geography at Istanbul University in 1954. At first, he worked as a geography teacher in different cities of Turkey. In 1960, he was appointed as an assistant to the Faculty of Business Administration at Erzurum Atatürk University. He completed his doctoral studies at Istanbul University in 1963. He resided in Germany between 1963-1965 to improve his foreign language (German) and academic skills. He became an associate professor in 1968 with his dissertation about Diyarbakır basin and gained the title of professor in 1974 with his work on transhumance in Northeast Anatolia. Professor Sözer, who conducted research in the field of human and economic geography, has followed a different method from other colleagues, mostly by associating natural environmental conditions with human activities. He devoted his life to science, culture and art (especially poetry). In his research on geography as well as in his literary writings, he made use of elements and symbols that constituted culture. Professor Sözer died on 4 May 2010. He will, without a doubt, be always remembered through his works on geography and his literary personality.

Keywords: Social and economic geography, Natural environment, Culture, Transhumance, Ahmet Necdet Sözer.